

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ІНТЕГРАЦІЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ

INTERDISCIPLINARY INTEGRATION IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF MEDICAL INDUSTRY PROFESSIONALS

У статті розглядається сутність міждисциплінарної інтеграції та її значення у професійній підготовці майбутніх фахівців медичної галузі. Висвітлено думки науковців щодо необхідності впровадження міждисциплінарного підходу у навчальний процес. Наголошується на важливості використання міждисциплінарних зв'язків у системі вищої медичної освіти. Зокрема, вказується, що міждисциплінарні зв'язки відіграють важливу роль у підвищенні практичної та науково-теоретичної підготовки здобувачів освіти, суттєвою особливістю якої є оволодіння ними пізнавальної діяльності узагальненого характеру. Автором зауважується, що забезпечення міждисциплінарних зв'язків – одне з основних завдань сучасної системи навчання, яке повинно планово впроваджуватися у навчальний процес за активної участі керівників закладу вищої освіти та тих осіб, котрі складають навчальні плани. У статті також розглянуто модель процесу навчання студентів-медиків, побудованої на засадах міждисциплінарної інтеграції. Підкреслюється роль викладача у пошуку оптимальних шляхів реалізації міжпредметної інтеграції, яка б забезпечувала оптимізацію навчального процесу, давала б студентам цілісне уявлення про навколишнє середовище та професійну діяльність. Вказується на необхідності використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі реалізації міждисциплінарної інтеграції. Розкривається зв'язок «Правознавства» з іншими суспільними дисциплінами. Автором відзначається, що суспільні дисципліни, які викладаються студентам-медикам, дозволяють їм сприймати навколишній світ не як суму розрізнених законів, закономірностей і концепцій, а як цілісний, узгоджений світ, у якому різні знання не протиставляються, а доповнюють і збагачують один одного новими ідеями, умовиводами та теоріями. У статті резюмується, що міждисциплінарна інтеграція – необхідний процес сучасної вищої медичної освіти, спрямованої на формування цілісної гармонійної людини, котра інтегрує особистісну, професійну та громадянську складові частини. За допомогою міждисциплінарного підходу навчання в сучасному закладі вищої медичної освіти перетворюється у цілісний навчально-виховний процес, який має загальну структуру та функції, поєднує вивчення загальноосвітніх і спеціальних дисциплін.

Ключові слова: міждисциплінарна інтеграція, міждисциплінарні зв'язки, освітній про-

цес, вища медична освіта, професійна підготовка майбутніх фахівців медичної галузі.

The article deals with the essence of interdisciplinary integration and its importance in the professional training of future medical professionals. The opinions of scientists on the necessity of introducing an interdisciplinary approach in the educational process are covered. The importance of using interdisciplinary communications in higher education is emphasized. In particular, the article points out that interdisciplinary communications play an important role in enhancing the practical and scientific-theoretical training of those who receive education, the essential feature of which is their mastery of cognitive activity of a generalized nature. The author points out that establishing interdisciplinary communications is one of the main tasks of the modern system of education, which should be systematically introduced into the educational process with the active participation of the heads of higher education institutions and those who make the curriculum. The article also examines the model of medical student learning process based on interdisciplinary integration. The role of the teacher in finding the best ways of implementing interdisciplinary integration, which would provide optimization of the educational process, would give students a holistic view of the environment and professional activity, is emphasized. The necessity to use information and communication technologies in the process of implementation of interdisciplinary integration is pointed out. The connection between "Law" and other social disciplines is revealed. The author notes that the social disciplines taught to medical students allow them to perceive the surrounding world not as a sum of disparate laws, regularity and concepts, but as a coherent world in which different knowledge is not opposed, but supplemented and enriched by new ideas, inferences, and theories. The article summarizes that interdisciplinary integration is a necessary process of modern higher medical education, which aimed at forming a coherent, harmonious person who integrates personal, professional and civic components. Using interdisciplinary approach, teaching in a modern institution of higher medical education is transformed into a holistic educational process, which has a common structure and functions, combines the study of general and specialized disciplines.

Key words: interdisciplinary integration, interdisciplinary communications, educational process, higher medical education, professional training of medical professionals.

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-18-1-26>

Гуменна Н.В.,

канд. юрид. наук,
доцент кафедри педагогіки вищої школи та суспільних дисциплін
Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського Міністерства охорони здоров'я України

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Досліджуючи національне законодавство, констатуємо, що головна мета української освіти – створити умови для особистісного розвитку і творчої самореалізації кожного громадянина України. Система освіти має забезпечувати:

– формування особистості, яка усвідомлює свою належність до українського народу, сучасної європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і

перспективах соціокультурної динаміки, підготовлена до життя і праці у світі, що змінюється;

– збереження і продовження української культурно-історичної традиції, виховання шанобливого ставлення до українських національних святинь, української мови;

– підготовку людей високої освіченості та моралі, компетентних фахівців, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння і впрова-

дження наукомістких та інформаційних технологій, мобільності та конкурентоспроможності на ринку праці тощо.

Враховуючи наведене, можна виокремити три основні завдання сучасної освіти, а саме: формування гармонійної особистості; формування патріотично налаштованого громадянина; формування компетентного фахівця.

Цілісний розвиток людини у контексті формування особистості, громадянина та фахівця передбачає насамперед пошук резервів удосконалення сучасного навчального процесу. Неможливо досягнути освіти нової якості застарілими способами. Сьогодні необхідні зовсім інші стратегії розвитку вищої освіти та такі моделі навчання, які б були актуальними в сучасних реаліях. Один із напрямів активних пошуків нових педагогічних рішень полягає у міждисциплінарній інтеграції, за допомогою якої не лише вирішуються завдання навчання, розвитку та виховання студентів на якісно новому рівні, але й закладається фундамент для комплексного бачення, підходу та вирішення складних проблем реальної дійсності.

Актуальність впровадження у систему вищої освіти міждисциплінарного підходу продиктована також, як справедливо зазначає А. Колот, зростаючою мобільністю, швидкоплинністю, швидкозамінюваністю усього, що оточує людину, і створеними нею інститутами. Ті зміни, які (ще у другій половині ХХ ст.) відбувалися протягом 15–20 років, нині стають реальністю вже за 4–5 років. За таких умов мононаука, монодисципліна самотужки априорі не може виконати своєї традиційної місії та забезпечити стійке прирощення нових знань [1, с. 78].

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що окремі аспекти міждисциплінарної інтеграції відображені у працях видатних науковців М. Антонова, М. Арцишевської, В. Безпалько, М. Берулави, Т. Браже, О. Вознюка, Є. Глінської, Р. Гуревича, М. Данилова, М. Думченко, І. Зверєва, І. Зязюна, В. Ільченка, І. Козловської, А. Коломієць, Г. Максимова, М. Махмутова, І. Огородникова, О. Савченко, М. Сорокіна, Б. Тітової, В. Федорової, О. Шмідта, Г. Юркова та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас у теорії та практиці досі лишається велика кількість дискусійних питань щодо понятійного апарату міждисциплінарної інтеграції, потребують подальшого вивчення її методологічні основи. Форми, методи та засоби реалізації міждисциплінарної інтеграції у реальному навчальному процесі також залишаються недостатньо дослідженими. Це все спонукає науковців не випускати зі своєї уваги таке надзвичайно багатогранне явище, як міждисциплінарна інтеграція.

Метою цієї статті є розкриття сутності міждисциплінарної інтеграції у професійній підготовці майбутніх фахівців медичної галузі.

Виклад основного матеріалу. Закономірності поєднання предметів або явищ трансформуються у складне поняття «інтеграція». Сутність інтеграції як явища визначається єдністю об'єктивного світу, взаємним зв'язком явищ природи, суспільства, а також необхідністю їх системного, цілісного пізнання. Структура інтеграції – це складна ієрархія взаємопроникнення різних елементів і рівнів, видів і типів, напрямів і загальних закономірностей.

Інтеграція наукового пізнання – це процес взаємного обміну науковими даними та взаємопов'язаного розвитку тих чи інших наукових дисциплін. Іншими словами, це процес становлення цілісності, який полягає в обміні ідеями, поняттями, методами, взаємопроникненні структурних елементів різних сфер знань, що призводить до ущільнення та концентрації знань, розширення евристичних і пізнавальних здібностей студентів. Інтеграція сприяє узагальненню й ущільненню, уніфікації та росту інформаційного обсягу знання [2, с. 306].

Проблема інтеграції наукового пізнання активно розглядається не лише вітчизняними науками (педагогікою, психологією, філософією), вона має загальносвітове коріння. Гостра необхідність інтеграції наукового пізнання простежується ще у словах французького філософа-просвітника Жан-Жака Руссо, який шукав «засоби, щоб зближувати всю масу уроків, що розсіяні у різних книгах, звести їх до однієї загальної мети, яку легко було б бачити, цікаво простежити...» [3, с. 261]. Видатний угорський науковець, лауреат Нобелівської премії з хімії Дьєрдь де Гевеші стверджував: «Думаючий розум не відчуває себе щасливим, поки він не зуміє об'єднати в єдине ціле розрізнені факти, які ним спостерігаються...» [4; с. 89]. Не менш відомий радянський учений В. Вернадський говорив: «Справа в тому, що ріст наукового знання у ХХ ст. швидко стирає межі між окремими науками. Ми все більше спеціалізуємося не з наук, а з проблем. Це дозволяє, з одного боку, надзвичайно заглиблюватися у явище, яке вивчається, а з іншого – розширити його обсяг з усіх сторін» [5, с. 126]. На думку американського філософа та соціолога Е. Тоффлера, «ми стоїмо на порозі повернення до великомасштабного мислення, до узагальнювальної теорії, до поєднання окремих частин у єдине ціле... Прагнення розглядати висмикнуті із загального контексту окремі кількісні деталі під час все більш точніших досліджень призводить до того, що ми дізнаємося дедалі більше і більше про дедалі менше і менше» [6, с. 223–224].

Важливість міждисциплінарної інтеграції перебувала у центрі наукової уваги класиків педагогіки Й. Гербарта, Я. Коменського, Й. Песталоцці, В. Сухомлинського, К. Ушинського та ін. Так, наприклад, Я. Коменський вважав, що «всі знання виростають з одного коріння – навколишньої

дійсності, мають між собою зв'язки, а тому повинні вивчатися у зв'язках» [7, с. 48]. Й. Песталоцці, аналізуючи процес виховання людини у контексті дії фізико-механічних законів, визначав необхідність усвідомлення зв'язку всіх знанневих конструктивів, що утворюють у мозку людини цілісну картину світу, з об'єктивними зв'язками у природі, коли систематизація всіх існуючих у світі явищ і предметів має здійснюватися за принципом подібності [8, с. 50]. К. Ушинський наголошував на тому, що різні предмети мають викладатися у тісному зв'язку один з одним, коли знання й ідеї, які репрезентуються різними науками, мають складати органічний зв'язок [9, с. 195].

Цінна спадщина з теорії та практики взаємозв'язку навчальних дисциплін накопичилася в історії педагогіки. Її складниками є: обґрунтування об'єктивної необхідності відображати взаємозв'язки реального світу у навчальному процесі; акцентування уваги на світоглядній функції міждисциплінарних зв'язків, їх значення для загального розумового розвитку студентів; виявлення позитивного впливу міждисциплінарних зв'язків на формування системи знань; розробка методики скоординованого викладання різних навчальних дисциплін тощо.

Згідно з науковими дослідженнями в основі міждисциплінарної інтеграції зазвичай лежить поняття міждисциплінарності, під якою розуміється взаємодія між двома або декількома різними дисциплінами, яка може варіювати від простого обміну ідеями до взаємної інтеграції цілих концепцій, методологій, епістемології, термінології, даних дослідницької та освітньої діяльності широкої сфери. З позицій цього підходу міждисциплінарна інтеграція розглядається як процес узгодження змісту навчальних дисциплін із позиції відображення ними єдиних, безперервних і цілісних явищ професійної діяльності, можливість використання студентом усього комплексу досягнень відповідної дисципліни у діалектичній єдності з іншими предметами та навчальними курсами, узгодження у єдиному освітньому процесі мети та завдань окремих теоретичних і практичних дисциплін, спеціальностей і закладу вищої освіти загалом. Міждисциплінарна інтеграція є інструментом, за допомогою якого викладачі та студенти використовують зміст кожної дисципліни з метою побудови відповідного предметного відображення явища чи процесу, які розглядаються, й об'єднання цих відображень у цілісну картину професійної діяльності.

Міждисциплінарна інтеграція у професійній підготовці майбутніх фахівців медичної галузі вирішує такі проблеми: розвиток компетентності студента-медика як процес формування і розвитку його професіоналізму та практичної сфери застосування знань; особистісний розвиток, особистісна самореалізація і, власне, саме практичне засто-

сування компетенцій у медичній діяльності, яке неминуче та повсякчас поєднує в собі комплекс якісних характеристик людини. Без цього сучасний фахівець будь-якої сфери, зокрема сфери охорони здоров'я, існувати не може. Сьогодні особистісний розвиток студента-медика здійснюється саме через міждисциплінарну інтеграцію. Модель випускника сучасного закладу вищої медичної освіти поєднує в собі набір загальних і професійних компетенцій, метою яких є формування високого рівня його професіоналізму і які стають основою його самореалізації. Отже, міждисциплінарна інтеграція в освіті сьогодні є основою особистісної самореалізації та розвитку майбутнього фахівця охорони здоров'я.

Досліджуючи наукові доробки щодо проблем міждисциплінарного підходу у навчальному процесі, доходимо до висновку, що основним засобом реалізації міждисциплінарної інтеграції, її основним інструментом є міждисциплінарні зв'язки. Саме вони дозволяють виокремити складові компоненти змісту освіти, передбачити співвідношення і послідовність розвитку системоутворюючих ідей, законів, понять, загальнонаукових методів, які використовуються у різних навчальних дисциплінах.

Особливого значення міждисциплінарні зв'язки набувають у системі професійної медичної освіти, де навчальний і пізнавальний процеси повинні будуватися в органічному поєднанні із загальноосвітніми, загальнопрофесійними та спеціальними дисциплінами. Системне застосування міждисциплінарних зв'язків сприяє розвитку кругозору, глибини мислення, швидкому сприйняттю явищ, що відбуваються, навчального матеріалу та допомагає студентам-медикам розвивати навички використання потенційних знань у прикладних дисциплінах.

Поєднання загальної та професійної освіти формує дидактичну складову частину міждисциплінарних зв'язків. Такі зв'язки готують студентів закладів вищої медичної освіти до досконалого оволодіння професією медика.

Сьогодні забезпечення міждисциплінарних зв'язків – одне з основних завдань сучасної системи навчання, яке повинно планово впроваджуватися у навчальний процес за активної участі керівників закладу вищої освіти та тих осіб, котрі складають навчальні плани. З іншого боку, вдосконалення навчання, підвищення ефективності та якості навчального процесу належать до обов'язків викладача. Він повинен забезпечити максимальне використання навчального часу, науковість і послідовність викладу матеріалу, аби студенти усвідомлено його сприймали, вміли аналізувати та робити висновки щодо фактів, доводів і спостережень. Водночас викладач повинен вміти швидко й об'єктивно визначати ступінь і здатність засвоєння студентами нового матеріалу.

Як видається, модель процесу навчання студентів-медиків, побудована на засадах міждисциплінарної інтеграції, повинна бути системою, в якій поєднані такі компоненти:

- мотиваційний (створення змістовного спрямування студентів на оволодіння міждисциплінарними зв'язками);

- навчальний (орієнтування у меті та завданнях, що мають спрямованість на інтеграцію різнопредметних знань, засвоєння цих знань на основі принципів дидактичної значущості, цілісності, системності, мотивуючої дієвості, оптимальності);

- специфічні методи, форми і засоби, що використовуються на інтеграційних заняттях і викликають якісні зміни у знаннях студентів;

- підсумковий контроль, який дозволяє зробити висновок щодо рівня, системності та цілісності знань здобувачів освіти.

З метою реалізації мотиваційного компонента процесу навчання, зокрема з метою посилення взаємозв'язку між загальноосвітніми та спеціальними предметами, а також для наближення їх до мети та завдань закладу вищої медичної освіти усі дисципліни повинні бути професійно зорієнтованими. Таке викладання сприятиме розвитку у студентів здібностей, необхідних для оволодіння професійними навичками, професійним досвідом.

Визначати професійну спрямованість загальноосвітніх дисциплін повинен зміст професійної освітньої програми. Виокремлення в курсах загальноосвітніх предметів матеріалу, що може бути використаний на заняттях зі спеціальних дисциплін, насичення занять задачами, прикладами, проблемними запитаннями та ситуаціями професійного характеру сприятиме вихованню у здобувачів вищої медичної освіти ціннісного ставлення до своєї професії. Водночас кожен предмет повинен зберігати свою самостійність; зв'язок повинен бути систематичним, таким, який пронизує весь навчально-виховний процес; він повинен сприяти поглибленню та закріпленню раніше отриманих знань студентів, розвитку їх пізнавальних інтересів та активності розумової діяльності, вмінню комплексно застосовувати знання різних предметів у процесі теоретичного та практичного навчання.

Якщо говорити про навчальний компонент освітнього міждисциплінарного процесу, тут неабиякого значення набуває професійна, психологічна та методична підготовка самого викладача. Уся робота викладача повинна бути спрямована на пошук оптимальних шляхів реалізації міжпредметної інтеграції, яка б забезпечувала оптимізацію навчального процесу, давала б студентам цілісне уявлення про навколишнє середовище та професійну діяльність. Потрібно враховувати, що інтеграція не може бути забезпечена лише в одному напрямі, тобто впровадження міждисциплінарної інтеграції повинно бути забезпечене викладачами

як загальноосвітніх, так і спеціальних дисциплін. Під час вивчення однієї дисципліни студенти не повинні повторювати те, що їм уже відомо, а повинні деталізувати, вдосконалювати раніше сформовані знання.

З метою реалізації міждисциплінарної інтеграції викладачі різних дисциплін повинні ознайомлюватися зі змістом програм дисциплін один одного. У процесі складання навчальних програм усі викладачі повинні працювати разом, в одному напрямі. Мета в усіх повинна бути одна – скласти єдину інтегровану програму з певної спеціальності. Це дозволить посилити поступовість у навчанні, розширити сферу застосування набутих знань; сприятиме набуттю студентом глибоких теоретичних і спеціальних професійних знань; дасть можливість усунути непотрібне дублювання навчального матеріалу, тобто економити навчальний час на вивчення матеріалу спеціальної дисципліни та зменшити навантаження на студента. Виконання усіх цих умов сприятиме підготовці фахівця високої кваліфікації, здатного вміло застосовувати отримані у процесі навчання знання. Тож вищій медичній школі необхідно організовувати та проводити цілеспрямовану роботу щодо підвищення самосвідомості та самовдосконалення викладачів у навчальній і методичній діяльності, а також їх консолідації.

Наступним компонентом міждисциплінарного навчального процесу є, як зазначено вище, специфічні методи, форми і засоби, що використовуються на інтеграційних заняттях і викликають якісні зміни у знаннях студентів. У Тернопільському національному медичному університеті імені І.Я. Горбачевського МОЗ України (далі – ТНМУ) однією з найбільш поширених форм міждисциплінарної інтеграції є традиційні інтегровані навчальні заняття – лекції, семінари, практичні роботи. У процесі цих занять можуть використовуватися динамічні елементи інтеграції, які за умови використання певних методів і технологій дозволяють отримати якісні педагогічні результати.

Варто відзначити важливість використання інформаційних технологій у навчанні, на чому акцентують увагу дослідники феномену міждисциплінарної інтеграції. Так, наприклад, на думку О. Панкратової, міждисциплінарне навчання у закладі вищої освіти – це дидактично доцільне поєднання вивчення загальноосвітніх і профільюючих дисциплін із застосуванням комп'ютерних комунікаційних технологій, які є потужним засобом у вирішенні завдань пізнавальної та професійної діяльності [10, с. 18]. Тож навчальні комп'ютерні програми, Інтернет, мультимедіа, електронна пошта, персональні веб-сайти використовуються як технологічний компонент міждисциплінарних зв'язків.

Міждисциплінарна інтеграція у сучасній вищій медичній школі неможлива без застосування тех-

нічних засобів навчання та загальної інформатизації освіти. Одним із напрямів інформатизації освіти у ТНМУ є створення міждисциплінарних мережових навчально-методичних комплексів. Міждисциплінарні мережеві навчально-методичні комплекси складаються із: робочої програми дисципліни; методичних рекомендацій для підготовки до практичних занять; матеріалів для підготовки до практичних занять; завдань для самостійної роботи студентів; тестів для контролю та самоконтролю; примірних запитань для підсумкового контролю; бібліографічного списку й інтернет-ресурсів; критеріїв оцінювання дисципліни; матеріалів для підготовки до лекцій; презентацій лекцій; відеосупроводу лекцій тощо.

Міждисциплінарна інтеграція також забезпечується визначенням міждисциплінарних завдань навчання; проведенням горизонтальної (інтеграції між різними навчальними дисциплінами) та вертикальної інтеграції дисциплін (інтеграції навчального матеріалу у межах однієї дисципліни у різні роки навчання на різних рівнях складності); виявленням міждисциплінарних зв'язків. Саме міждисциплінарні зв'язки, повторимося, дозволяють студентам отримати не окремі знання, уміння та навички, а сформувані загальне, цілісне уявлення про світ.

Візьмемо для прикладу дисципліну «Правознавство», яка викладається у ТНМУ на першому році навчання та покликана донести до студентів правильне розуміння державно-правових явищ (світогляд людини не може бути повним, досконалим, якщо в ньому відсутні знання щодо сутності держави та права). Глибокий зв'язок цієї дисципліни простежується з такими суспільними науками, як філософія (використовує її методи (метафізику та діалектику), а також загальні поняття та категорії, такі як: зміст і форма, мета і засіб, теоретичне та практичне, історичне та логічне тощо); соціологія (соціологія, як і філософія, є засобом пізнання будь-яких соціальних явищ, зокрема державно-правових, але соціологія стосовно них будує свої висновки на емпіричному матеріалі (статистичних даних) і соціальних експериментах); політологія (спираючись на отримані політологією знання про політичну систему суспільства, засоби досягнення політичної влади, правознавство розглядає місце та роль держави в політичній системі суспільства, відмінність держави від інших політичних об'єднань); історія України (відмінність між правознавством та історичними науками проявляється в тому, що перша дисципліна вивчає державу і право як абстрактні явища, які не належать до певного історичного періоду, країни, мислителя. Крім того, історичні науки використовують вироблений правознавством поняттєво-категоріальний апарат, а правознавці-теоретики – напрацювання істориків, зокрема історичний матеріал для своїх

узагальнень). Водночас «Правознавство» є базовою, фундаментальною, методологічною наукою, загальні поняття, категорії та принципи якої використовуються такою дисципліною, як «Медичне право України», що вивчається студентами ТНМУ на третьому та четвертому курсах.

Таким чином, суспільні дисципліни, які викладаються студентам-медикам, дозволяють їм сприймати навколишній світ не як суму розрізнених законів, закономірностей і концепцій, а як цілісний, узгоджений світ, у якому різні знання не протиставляються, а доповнюють і збагачують один одного новими ідеями, умовиводами та теоріями.

Отже, міждисциплінарні зв'язки відіграють важливу роль у підвищенні практичної та науково-теоретичної підготовки здобувачів вищої медичної освіти, суттєвою особливістю якої є оволодіння ними пізнавальної діяльності узагальненого характеру. Водночас узагальненість дає можливість застосовувати знання та вміння у конкретних ситуаціях, у процесі вирішення різних проблем як у навчальній, так і в професійній діяльності.

Враховуючи наведене, можна зробити висновок, що міждисциплінарну інтеграцію розглядають як педагогічну умову, яка, по-перше, змінює зміст освіти, робить її більш насиченою та цілісною, по-друге, передбачає впровадження у навчальний процес сучасних інформаційних технологій, по-третє, активізує пізнавальну діяльність здобувачів освіти, формує інтегроване професійне мислення.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє резюмувати: міждисциплінарна інтеграція – необхідний процес сучасної вищої медичної освіти, спрямованої на формування цілісної гармонійної людини, яка інтегрує особистісну, професійну та громадянську складові частини. За допомогою міждисциплінарного підходу навчання в сучасному закладі вищої медичної освіти перетворюється у цілісний навчально-виховний процес, який має загальну структуру та функції, поєднує вивчення загальноосвітніх і спеціальних дисциплін. Ефективній реалізації міждисциплінарної інтеграції сприяє використання у навчанні інформаційно-комунікаційних технологій. Крім того, важлива роль із впровадження міждисциплінарного підходу у закладі вищої освіти відведена викладачеві. Для нього у підготовці фахівців сфери охорони здоров'я XXI ст. необхідне, поряд з орієнтацією навчального процесу на медичну діяльність, комплексне застосування знань, їх синтез, перенесення ідей і методів з однієї науки в іншу. Тобто вся робота викладача з реалізації міждисциплінарної інтеграції повинна бути спрямована на створення у здобувачів медичної освіти продуктивної, єдиної за змістом і структурою системи знань, вмінь, навичок – системи, яка б допомагала студентам використовувати увесь обсяг накопичених ними знань

під час вивчення будь-якого теоретичного чи практичного питання та вирішення завдань майбутньої професійної діяльності. Адже, як влучно зауважив К. Ушинський, «знання та ідеї, що повідомляються будь-якими науками, повинні органічно вибудовуватися у світлий і, за можливості, всеохоплюючий погляд на світ та його життя» [11, с. 178].

Зазначений висновок потребує поглибленого теоретичного та практичного дослідження у контексті пошуку оптимальних шляхів реалізації міждисциплінарних освітніх завдань.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Колот А.М. Міждисциплінарний підхід як домінанта розвитку економічної науки та освітньої діяльності. *Соціальна економіка*. 2014. № 1–2. С. 76–83.
2. Маматов А.В. Междисциплинарная подготовка в ВУЗе по направлению «нанобиотехнология». *Научные ведомости. Серия Философия. Социология. Право*. 2011. № 2 (97). Вип. 15. С. 305–310.
3. Педагогическое наследие. Я.А. Коменский, Д. Локк, Ж.-Ж. Руссо, И.Г. Песталоцци. Москва : Педагогика, 1989. 419 с.
4. Данин Д. Вероятностный мир. Москва : Изд. «Знание», 1981. 208 с.
5. Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста. Москва : Наука, 1988. 520 с.
6. Тоффлер Е. Третья волна. Москва : АСТ, 2004. 781 с.
7. Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения : в 2 т. Т. 1. Москва : Педагогика, 1982. 656 с.
8. Песталоцци И.Г. Избранные педагогические сочинения : в 2 т. Т. 1. Москва : Педагогика, 1981. 336 с.
9. Ушинский К.Д. Выбранные педагогические сочинения : в 2 т. Т. 1 : Теоретические проблемы педагогики. Київ : Рад. шк., 1983. 488 с.
10. Панкратова О.П. Проектирование междисциплинарной технологии обучения студентов в условиях информатизации образовательного процесса вуза : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Ставрополь, 2004. 20 с.
11. Ушинский К.Д. Собрание сочинений : в 11 т. Т. 3. Москва : Изд-во Академии Педагогических наук РСФСР, 1948. 692 с.